

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)

Донбаський державний педагогічний університет (Україна)

Маріупольський державний університет (Україна)

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Україна)

Зеленогурський університет (Польща)

Дилема війни/миру в постгуманному світі

Збірник наукових праць

(за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару
із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир)

Житомир - 2017

Редакційна колегія

Поліщук О. П. — голова редколегії, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Троха Богдан**, доктор габілітований, професор ZU (м. Зелена Гура), **Журба М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Рубіжне), **Козловець М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Сабадаш Ю. С.**, доктор культурології, професор (м. Маріуполь), **Сейко Н. А.**, доктор педагогічних наук, професор (м. Житомир), **Слющинський Б. В.**, доктор соціологічних наук, професор, член-кореспондент Української академії політичних наук, академік Академії наук Вищої школи України (м. Маріуполь), **Федь В. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Слов'янськ)

Рецензенти:

Герасимчук А. А., доктор філософських наук, професор

Ковтун Ю. В., кандидат філософських наук, доцент

Мельничук В. В., кандидат філософських наук, доцент

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 15 від 23 червня 2017 року)

Д 27 **Дилема війни/миру в постгуманному світі** : зб. наук. пр. (за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир) / За ред. О. П. Поліщук, Б. Троха, М. А. Журби та ін. — Житомир, 2017. — 72 с.

У збірнику вміщено наукові праці за матеріалами доповідей і тез викладачів, докторантів, аспірантів на міжрегіональному науково-практичному семінарі із міжнародною участю «Дилема війни/миру в постгуманному світі» (28-29 квітня 2017 року, м. Житомир), присвячених актуальним проблемам філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних наук, які пов'язані із розвитком соціуму в умовах постгуманізму, трансгуманізму й викликів сьогодення.

Збірник буде корисним студентам, аспірантам, докторантам, викладачам вищих навчальних закладів та всім, хто цікавиться проблемами постгуманізму, трангуманізму, біоетики.

Людмила Маловицька
(м. Житомир)

«POSTHUMAN» ЯК БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТ: ЕСХАТОЛОГІЧНІ «ПЕРСПЕКТИВИ» МАЙБУТНЬОГО ЛЮДСТВА

Найбільшою ознакою сучасної епохи є відмова від цінностей гуманізму, тобто антропоцентричної моделі розвитку суспільства. Натомість, згідно Г. Маркузе [1], світ охопила яскраво виражена дегуманізація і, як наслідок, – поступова трансформація багатомірного *Homo sapiens* в нову постгуманістичну «одномірну людину».

Головною світоглядною ідеєю постгуманізму є уявлення про еволюцію людини як незавершений процес, який має тривати в майбутньому, а також про її безперечне право на фізичне безсмертя. Постгуманізм прагне виокремити людину з лона природи, створюючи живу істоту, що є невід’ємною частиною техносфери. Відповідно, метою постгуманізму є впровадження в життя ідей штучного посилення інтелекту шляхом інтеграції свідомості людини в комп’ютерну систему (кіборгізації), створення штучних органів людського тіла тощо. Гіпотетичний образ-конструкт людини-кіборга (кіберпанк і нанопанк), який виник в результаті впровадження інформатики, біотехнології, медицини, отримав назву «постлюдина» (Posthuman). Практичною проекцією постгуманізму виявився трансгуманізм. Футурист-винахідник Рей Курцвейл, один з провідних теоретиків постгуманізму, впевнений, що через кілька десятиліть буде створений штучний інтелект, який значно перевершить людський; саме симбіоз людського і штучного інтелекту має знаменувати перехід до епохи постгуманізму. Тому Р. Курцвейл вважає, що сучасні нанотехнології, штучний інтелект, робототехніка і генна інженерія невдовзі мають кардинально змінити світ: незабаром будуть створені так звані «транслюди»: наділені надзвичайними можливостями і великою тривалістю життя – саме вони відкриють шлях до нових «техно-постлюдей».

Технологічна постлюдина вже не буде належати до звичайного людського природно-біологічного виду: рятуючи своє життя і свідомість від вимирання, вона зможе здолати межі планет Сонячної системи і знайти собі нове місце існування поза ними. Штучні істоти мають замінити людину розумну в буквальному сенсі: техно-постгуманісти мріють про появу богоподібних безсмертних істот, здатних до здійснення надзвичайних фантастичних проєктів, – таких, наприклад, як створення Самосвідомості Всесвіту. Згідно з

ідеями провідного трансгуманіста Макса Мора, гуманістичні цінності будуть існувати лише доти, поки переважають люди. Насправді ж, – вважає вчений, – майбутнє належить постлюдству і постлюдським цінностям [2].

Однак, Едвард Бойден, нейробіолог з Массачусетського технологічного інституту, стверджує, що створення екстраординарних постлюдей за допомогою лише суперінтелекту не можливе. В свою чергу, британський фізик-теоретик Стівен Хокінг попереджає, що люди не можуть конкурувати з незалежним штучним інтелектом, – той здатний навіть знищити людство. Тесла Елон Маск заявляє, що штучний інтелект є найбільшою екзистенційною загрозою людства. Френсіс Фукуяма припускає, що постлюдське суспільство неминуче буде конфліктним та невилітним. Деякі футурологи вважають, що поява постлюдини остаточно нівелює статеву диференціацію та сімейні відносини. Але найбільш системний критичний аргумент проти пост- та трансгуманізму полягає в концепції руйнації людиномірності – поступової втрати людиною своєї видової, сексуальної, соціальної і духовної самоідентифікації.

За допомогою досягнення технологій трансгуманісти прагнуть ліквідувати старіння і смерть й значно посилити розумові, фізичні і психологічні можливості людини. Засновник міжнародної трансгуманістичної організації Н. Бострем пропонує відмовитися від ідеї всезагального панування людини над природою й звернутися до глибинного пізнання можливостей свого тіла [3].

Звичайно, яскравим прикладом застосування сучасних технологій на користь людини є життєдіяльність сучасного геніального британського вченого-фізика С. Хокінга, важко хворого невиліковним захворюванням центральної нервової системи. Вчений користується комп'ютерною програмою спілкування LivingCenter, за допомогою якої він може писати книги і статті, а також розмовляти з людьми через синтезатор мови, створений фірмою SpeechPlus. Пристрій являє собою робота, який «зчитує» думки з центру мови і озвучує їх: за словами С. Хокінга, йому тепер значно легше спілкуватися, ніж до того, як він втратив голос [4]. Але варто звернути увагу на позицію вченого щодо «трансгуманістичних обріїв» людства, про які ніби марять окремі дослідники, як йшлося вище – учений вбачає в них реальну загрозу для людини як біологічного виду.

Також сьогодні вже випускаються нейроінтерфейси (біонічні протези), які здатні замінити пошкоджені органи – вони з'єднують штучну роботизовану кінцівку з нервовою системою. Наприклад, британець Найджел Екланд, що втратив руку в результаті нещасного випадку, одним з перших в світі отримав біонічний протез: його штучна рука повертається в кисті на 360 градусів, усі

необхідні дії виконуються нею майже віртуозно. Протез заряджається від розетки – як звичайний телефон. Електроди, задіяні у протезі, дозволяють постраждалому уявити образ необхідної дії, сигнал з мозку надходить в мускул і передає імпульс в двигун протеза [7]. Зауважимо, що подібна кіборгізація людини має й зворотній бік: адже неможливо контролювати чутливість протезу, тобто застосування фізичної сили удару за його допомогою (наприклад, у випадку самозахисту чи агресії реципієнта щодо іншої живої істоти). І хто знає, які наслідки очікують суспільство завдяки широкому застосуванню біонічних протезів кінцівок.

Але найбільш шокуючою на сьогоднішній день виявилася інформація про те, що російський президент холдингу NewmediaStars, мільярдер Дмитро Іцков готовий зробити людей безсмертними вже до 2045 року. Він пропонує пересаджувати мозок людей – у якості «носія свідомості» – виключно в штучні тіла. Також Д. Іцков організував суспільний рух «Росія 2045», партію «Еволюція 2045» і збір пожертвувань на створення неолюдини. У технічному проекті беруть участь відомі російські і західні вчені. Метою проекту є створення «керованої еволюції людини на основі технологій кібернетичного безсмертя», «виращування майбутнього високоетичного неолюдства» до 2045 року. Цей технічний проект, який отримав назву «Аватар», включає чотири етапи: з 2015 по 2045 роки планується створення штучного тіла людини (штучних органів і органів чуття), яке не поступається оригіналу й навіть перевершує його; розробку способів перенесення мозку (свідомості) в це штучне тіло; за фінальної стадії має з'явитися так зване віртуальне тіло-голограма – голографічний аватар [5].

Учасники проекту вважають, що людина зможе жити практично нескінченно, замінюючи своє «тіло» більш досконалим, а голограми-аватари обов'язково стануть людству в нагоді – для реабілітації інвалідів, заміщення живих людей на шкідливому виробництві, з метою ліквідації наслідків аварій, під час миротворчих місій, освоєння космосу, а також для «персональних бізнес-комунікацій та туризму (за допомогою «технологій телеприсутності»)» [6]. Концепція проекту «Аватар», згідно тверджень Д. Іцкова, включає також духовну компоненту: створюючи штучні кібернетичні тіла, які не поступаються рідним біологічним, – навіть перевершують їх, людство ніби здолає безліч етичних проблем [7]. Але саме неприйнятний етичний зміст цього фантастичного проекту викликає справжній шок і нерозуміння стосовно його, на наш погляд, вульгарно-біологізаторського підходу до людини: Д. Іцков налаштований почати з пересадки голови людини (!) на повний протез тіла, щоб допомогти паралізованим або помираючим від певних захворювань людям, мозок яких при цьому залишається здоровим.

Проте відомо, що десь 75-80% захворювань вважаються психосоматичними й виникають в результаті невміння особистості приймати відповідні життєві рішення. На нашу думку, якщо живим в людині залишиться лише мозок, то, безперечно, хвороби одразу почнуть у ньому свою руйнівну роботу: яким чином тоді відбудеться баланс природного і штучного в організмі, і чи зможе в такому випадку свідомість «вирішити» це питання? Як має функціонувати підсвідомість стосовно вже сформованих в людині навичок (автоматизмів), і за яких умов відбудеться їх синхронізація з новим штучним тілом? У пошуках відповіді маємо звернутися саме до природної тілесності людини, яка є безпосереднім виявом та продовженням душевно-психічних процесів особистості, їх матеріальним носієм. Саме ідентифікація людини з власною тілесністю вказує на фундаментальну основу її цілісності та самобутності. Натомість, біотехнотілесність заперечує не лише особистісний вимір людського існування, а й самий принцип життя. Якщо ж говорити про самоідентифікацію особистості у чужому – штучному – тілі, існування якого залежить від можливості використання енергозарядного пристрою (живлення штучного тіла від розетки), то тут постає безліч принципових питань онтологічного та аксіологічного змісту щодо майбутнього постгуманного кіберсуспільства: і про наявність специфічних тілесних відчуттів (а, відтак, й емоційних реакцій), і статеvu приналежність, сімейні стосунки, соціальний статус, соціальний контроль та перспективи широкого використання біоработорівлі, екологічність збільшення населення тощо, не говорячи вже про загрозу остаточного «зникнення» в біоконструкті Posthuman найтонших специфічних людських почуттів та переживань (морально-етичних, релігійних, естетичних), які є необхідною умовою усвідомлення людиною трансцендентного виміру буття.

Отже, сучасні біотехнології дозволяють людству формувати нові біологічні об'єкти, маніпулювати ними і тим самим втручатися в онтологічний статус усього живого. Зважаючи на безвідповідальність людини за власні амбіційні проекти протиприродного перетворення світу, можемо припустити, що загальний зміст ідей постгуманізму набуває в майбутньому яскраво виражені есхатологічні риси, пророкуючи поступове знищення людини як унікальної розумної природно-біологічної істоти, а разом з нею – зникнення на планеті Земля й унікального феномену людського життя як такого.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

- 1.Маркузе Герьерт. *Одномерный человек*. — Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=86627>
- 2.Майкл Зиммерман. *Последний человек или сверхчеловек? Трансгуманистические*

интерпретации ницшеанской темы / Перевод: Сергей Гуленкин. — Режим доступу: <http://eroskosmos.org/transhumanistic-nietzsche/>

3.Сакирко Елена Алексеевна. *Идеи постгуманизма и трансгуманизма*. — Режим доступу: <http://sias.ru/publications/magazines/kultura/2012-2/teoriya-hudozhestvennoy-kultury/404.html>

4.Стивен Хокинг. *Краткая история времени от Большого взрыва до черных дыр*. — Санкт-Петербург, 2001. — Режим доступу: <http://www.x-libri.ru/elib/hwkng000/00000001.htm>

5.Маловицкая Л. Ф., Касьян К. С., Рубан А. В. *Голографические технологии как визитная карточка современной цивилизации: в поисках человеческого бессмертия*. In: Міжнародна науково-практична конференція «Лабіринти реальності», 20-21 жовтня 2014, м. Рубіжне. — Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/14214/>

6.*Смогут ли люди стать бессмертными к 2045 году*. — Режим доступу: <http://neboley.com.ua/ru/ukraine/2014/08/31/113006>

7.Дмитрий Ицков. *Рецепт бессмертия будет готов к 2045 году*. — Режим доступу: <http://www.crimea.kp.ru/daily/26121/3014621/>